

УДК 711.24

doi: 10.31650/2519-4208-2019-19-8-16

ОСОБЛИВОСТІ ТА МІСЦЕ ІНДУСТРІАЛЬНИХ РЕГІОНІВ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ТИПОЛОГІЇ

Панченко Т. Ф., професор, доктор архітектури, завідувач кафедри ландшафтної архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

Звягінцева А. В., аспірант кафедри ландшафтної архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

Сторожук С. С., асистент кафедри містобудування

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. В статті розглянуто загальну типологію регіонів України та місце в ній індустріальних регіонів; висвітлено історичні передумови формування індустріальних регіонів та досліджено еволюцію поняття «індустрія»; доведено, що індустрія туризму є конкурентоспроможною галуззю економіки.

Ключові слова: регіональна типологія, індустріальний регіон, індустрія туризму.

ОСОБЕННОСТИ И МЕСТО ИНДУСТРИАЛЬНЫХ РЕГИОНОВ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ТИПОЛОГИИ

Панченко Т. Ф., профессор, доктор архитектуры, заведующая кафедрой ландшафтної архитектуры

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

Звягинцева А. В., аспирант кафедры ландшафтної архитектуры

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

Сторожук С. С., ассистент кафедры градостроительства

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассмотрена общая типология регионов Украины и место в ней индустриальных регионов; освещены исторические предпосылки формирования индустриальных регионов и исследована эволюция понятия «индустрия»; доказано, что индустрия туризма является конкурентоспособной отраслью экономики.

Ключевые слова: региональная типология, индустриальный регион, индустрия туризма.

FEATURES AND PLACE OF INDUSTRIAL REGIONS IN REGIONAL TYPOLOGY

Panchenko T. F., Doctor of architecture, Professor, Head of Department of landscape architecture
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture

Zvyagintseva A. V., Postgraduate Student, Department of Landscape Architecture

Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture

Storojuk S. S., assistant of Department of Urban Development

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article reviewed the general typology of regions of Ukraine and a place of industrial regions in it; reviewed formation of industrial regions historical background and studied the evolution of the concept of «industry»; it proved that the tourism industry is a competitive sector of the economy.

In the article the general typology of the regions of Ukraine is considered and a typology of industrial regions is developed according to various criteria. The evolution of the concept "industry" is investigated and regional features of industrial development of various regions of Ukraine

are determined. The main directions of the industrial evolution of the territories are determined not only in their retrospective, but also in the main urban planning principles of their long-term development. It is proved that one of the most important among these town-planning principles is the formation of a network of tourist and recreational facilities on the territory of industrial regions that simultaneously perform social, economic and environmental functions and are complex integrated systems that require subject-matter scientific research.

Keywords: regional typology, industrial region, tourism industry.

Постановка проблеми. Можливість формування мережі туристично-рекреаційних об'єктів на території індустріальних регіонів.

Мета статті позначити особливості та місце індустріальних регіонів в регіональній типології.

Завдання статті:

- Формування типології регіонів за різними критеріями.
- Визначення регіональних особливостей промислового розвитку різних областей України.
- Визначення головних напрямків індустріальної еволюції територій в основних містобудівних принципах їх перспективного розвитку.

Одним із головних завдань розвитку регіонів, представлених у «Керівних принципах сталого просторового розвитку Європейського континенту», визначається «забезпечення територіальної цілісності та більш збалансованого соціального і економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності» [6]. Особливий акцент при цьому ставиться на промислові райони, сільські території та рекреаційні зони, як складові елементи регіонів, що мають відповідні інвестиційно привабливі ресурси.

З метою визначення галузевих соціально-економічних характеристик регіонів України здійснено аналіз їх основних показників (площа, чисельність та щільність населення, потенціал провідних ресурсів тощо) і встановлено, що вони мають як класифікаційні відмінності, так і подібності, а також можуть бути об'єднані у відповідні групи.

Спроби сформувавши типологію регіонів за різними критеріями з погляду містобудівного проектування здійснювались такими українськими вченими, як Д.Богорад, Ю.Білоконь, М.Дьомін, О.Мазуркевич, В.Нудельман, Т.Панченко, А.Станіславський, Г.Фільваров, І.Фомін. Однак у роботах цих та інших фахівців наводились тільки окремі фрагменти різних класифікацій без їх узагальнення та створення єдиної типології регіонів на багатофакторній основі.

Теоретично обґрунтованою є типологія регіонів, представлена у фундаментальній праці Ю.М.Білоконя «Регіональне планування (теорія і практика), у якій типи регіонів визначаються за їх *функцією* та *формою* (рис.1). Особливістю цієї функціональної типології, при визначенні територіально-просторової форми регіону, є врахування таких ознак, як галузева структура промислового виробництва, особливості сільського господарства, рекреаційний потенціал, природно-заповідна складова та культурно-історичні ареали тощо [1].

Особливістю цих класифікацій є те, що в деяких випадках межі регіонів співпадають з межами адміністративно-територіальних одиниць (область, група областей), а в деяких відповідають межах географічних, етнографічних та рекреаційних територіальних одиниць.

Одним із важливих критеріїв класифікації регіонів України є *питома вага міського населення (%)* та *демографічний потенціал* (люд/км), відповідно до яких встановлено 3 групи областей: I – показники міського населення становлять більше 65%, демографічного потенціалу 170-270 люд/км (6 областей, в т.ч. Дніпропетровська, Запорізька, Київська тощо); II – відповідно 35-65% та 100-170 люд/км (8 областей, в т.ч. Миколаївська, Одеська, Львівська тощо); III – показники міського населення становлять 25-35%, демографічного потенціалу 70-100 люд/км (11 областей, в т.ч. Вінницька, Житомирська, Закарпатська тощо) [2].

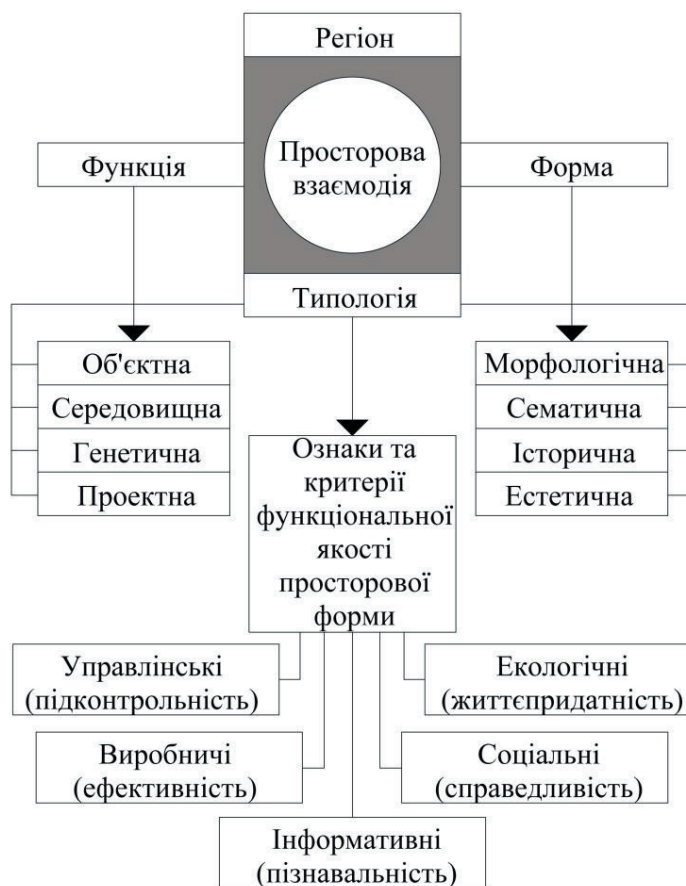

Рис. 1. Типологія регіонів за функцією та формою (за Ю.М.Білоконем)

Таблиця 1

Склад регіонів в залежності від районування території за різними критеріями.
(за Т.Ф.Панченко)

Адміністративно-територіальне районування (УДНДПМ) ("Діпромісто", 2001р.)	Курортно-рекреаційне районування (НДПмістобудування, 1983р.)	Географічно-рекреаційне районування (Географічна енциклопедія, 1989р.)	Туристичне районування (Інститут туризму ФПУ, 1996р.)	Етнографічне районування (Географічна енциклопедія, 1980р.)
РЕГІОНИ				
1. Карпатський 2. Поліський 3. Подільський 4. Центральний 5. Східний 6. Придніпровський 7. Донецький 8. Причорноморський	1. Карпатський 2. Придністровський 3. Середньодніпровський 4. Придонецький 5. Приазовський 6. Причорноморський 7. Кримський	I варіант 1. Західний 2. Закарпатський 3. Центральний 4. Східний 5. Південний 6. Кримський II варіант 1. Карпатський 2. Дніпровсько-Дністровський 3. Азово-Чорноморський 4. Кримський	1. Карпатський 2. Волинсько-Тернопільський 3. Житомирсько-Вінницький 4. Київський 5. Харківський 6. Дніпровсько-Донецький 7. Південний	1. Карпатський 2. Поліський 3. Подільський 4. Середньодніпровський 6. Слобожанський 7. Південний

Типи регіонів виділяються також і за іншими критеріями, наприклад, за *антропогенними* ознаками (темпами економічного розвитку, рівнем урбанізації, кількістю населення, щільністю населених місць та транспортної мережі), за *спеціалізацією* (промислово-портові, агропромислові, урбанізовані, індустріальні, рекреаційні, транспортно-комунікаційні тощо), за *програмними цілями* (проблемні, депресивні, стагнуючі тощо), за *адміністративним поділом* країни (вибірковим, генералізованим). Так, наприклад, вибіркова регіоналізація

пов'язана з визначенням меж окремих регіонів на основі внутрішніх зв'язків (області, група адмінрайонів), генералізована – з визначенням меж регіонів різного територіального рівня (група областей, країна) [2].

Типологічні особливості регіонів визначаються також у географічних, соціально-економічних, історико-культурологічних та екологічних дослідженнях. Так, наприклад, в дослідженнях економічного спрямування традиційною класифікацією є поділ регіонів на *індустріальні* та *аграрні*, де головним критерієм є *сфера економічного виробництва (%)*. Аграрні регіони характеризуються перевагою виробництва продукції сільського господарства, мисливства, рибальства і добувної промисловості, а індустріальні – розвинутою обробною промисловістю, виробництвом продукції та розподілом електроенергії, води і газу, масштабним будівельним комплексом. Відповідно до даних, наведених у роботі Б.М. Данилишина, Д.В. Клинового, Т.В. Пепа «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка», за сферою економічного виробництва до індустріальних регіонів відносяться Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська, Полтавська, Луганська та Одеська області. За *рівнем економічного розвитку* регіони поділяються на «лідери» та «аутсайтери», критерієм для цієї класифікації прийнято обсяги ВВП на душу населення України; при визначеному середньому рівні ВВП (умовно 100%) до регіонів-лідерів належать: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська, Полтавська області та м. Київ [7].

В деяких дослідженнях історико-культурологічного спрямування виділяються також регіони або землі за *етнічними* особливостями: Буковина (Чернівецька область), Волинь (Волинська та Рівненська область), Галичина (Івано-Франківська область), Донбас (Донецька та Луганська області), Придніпров'я (Дніпропетровська, Запорізька та Кіровоградська області), Слобожанщина (Харківська та Полтавська області), Таврія (Миколаївська, Одеська та Херсонська області) тощо [2].

Відмінними є типологічні особливості регіонів у європейських країнах, починаючи від термінології до різних рівнів їх економічного та соціального розвитку. Так, наприклад, регіон трактується як «община», «провінція» (Іспанія), «зона освоєння», «провінція», «департамент» (Франція), «графство» (Англія), «територія Землі», «урядовий округ» «община» (Німеччина); є специфічні назви регіонів, такі як «амтери», «ландсделі», «номи» тощо. У рамках Європейського Союзу розроблена єдина система класифікації – NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes), у якій визначено п'ять типів уніфікованих рівнів, в тому числі три з них – регіонального значення і два – місцевого [1].

Більшість регіонів в зарубіжних країнах являють собою, як і в Україні, адміністративно-територіальні одиниці (Німеччина, Франція, Велика Британія); частина регіонів трактується як «найпридатніший простір» для перспективного соціально-економічного розвитку (країни Центрально-Східної Європи); найбільшу групу становлять «регіоні-райони» (провінції, графства, общини, департаменти), рівень яких співпадає з рівнем базових, низових адміністративних районів в Україні [1].

Зауважимо, що така значна кількість характеристик регіонів та динаміка їх розвитку в залежності від різних об'єктивних обставин часто призводить до «еволюційних змін» регіонів, що обумовлює віднесення їх до тих, чи інших типологічних груп. Однак тільки регіони зі стабільним розвитком економіки та високими показниками інвестиційної діяльності знаходяться у зонах рівноваги та позакризових явищ; саме на обласному рівні визначаються ступені індустріалізації, урбанізації та концентрації населення, які дозволяють визначити особливу групу *індустріальних* регіонів. Цей тип регіонів, які мають найвищий рівень соціально-економічного розвитку, в різних класифікаціях чітко не визначений, що дає підстави для наукового обґрунтування його функціонально-структурної сутності, як однієї із важливих територіальних одиниць з найвищими показниками містобудівного розвитку.

Для більш чіткого обґрунтування особливостей індустріальних регіонів на сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства важливо визначити їх термінологічні, історичні та функціональні ознаки.

Термін «індустріалізація» походить від терміну «індустрія», який має неоднозначне тлумачення. Відповідно до різних словникових джерел «індустрія» – це сукупність виробничих або технічно-продуктивних підприємств в тій чи іншій галузі (автомобільна індустрія, сталеливарна індустрія тощо), загальна ділова активність та комерційне підприємництво, торгівля чи виробництво в цілому [9]. У словнику «British Dictionary definitions for industry» поняття «індустрія» визначається як організована економічна діяльність, пов'язана з виробництвом, видобутком і переробкою сировини або масштабним будівництвом [10]; у «Вікіпедії» термін «індустрія» (лат. Industria – діяльність) представлений як сфера діяльності, сектор економіки, який охоплює виробництво (промисловість), збут товарів та послуг, сполучені сектори та споживчу аудиторію. Відомо, що термін «індустрія» найчастіше використовувався як термін «промисловість». Однак це недостатньо коректно на нинішній час: якщо у XIX ст.–XX ст. промисловість переважно являла собою єдиний зміст поняття «індустрії» (як сукупності машиноємних виробництв та заводів, робочих об'єднань та централізованого управління), то у кінці XX та на початку XXI ст. поняття «індустрія» було поширено і на інші сфери діяльності: індустрія технологій (нанотехнології), біоіндустрія, будівельна індустрія, індустрія туризму, готельна індустрія, індустрія дозвілля та інтерактивних розваг, кіноіндустрія, рекламна індустрія тощо [12].

Особливе місце серед функціональних ознак «індустрії» займає «агропромисловий комплекс» – сукупність різних ланок господарства (галузей, підгалузей, виробництв, підприємств, організацій), діяльність яких тісно пов'язана з виробництвом, зберіганням, транспортуванням та переробкою сільськогосподарської продукції, і який є конкурентоспроможною галуззю щодо промисловості, пов'язаною з видобутком та переробкою корисних копалин [11]. Такою ж конкурентоспроможною сферою діяльності є «індустрія туризму» (в тому числі курорти, зони рекреації, національні парки тощо). Згідно з дослідженнями О.Ю. Пантюхіної соціально-економічні позиції туризму надзвичайно вагомі: його частка у світовій торгівлі послугами сьогодні становить близько 30%, щорічне зростання інвестицій в туристичну індустрію – більше 35%, питома вага прибутків від цього найефективнішого виду бізнесу становить до 7% світового капіталу. Внесок індустрії туризму у валовий внутрішній продукт (ВВП) оцінюється у світі в цілому у понад 5%, а у країнах ЄС – понад 10% [8].

У процесі еволюції термінологічно-понятійної системи поняття «індустрія» (та похідних від нього «індустріалізація», «постіндустріалізація», «неоіндустріалізація», «реіндустріалізація» тощо) його зміст значно поширився, охопивши інші сфери різних видів діяльності. Так, у «постіндустріальний» період здійснюється перехід від промислового виробництва товарів до виробництва послуг, розвиток «інтелектуальних технологій», використання висококваліфікованої робочої сили. Наприклад, в США питома вага економічно зайнятого населення у секторах обробної промисловості на базі «нанотехнологій» та її обслуговування складає більше 25%, що є не тільки вагомим містобудівним показником, але й економічним показником підвищення ВВП (валового внутрішнього продукту) [13]. Для переважної частини західних країн на нинішньому етапі їх розвитку є характерним період «неоіндустріалізації», який передбачає «вертикальну інтеграцію» промисловості (від малого та середнього до найбільшого підприємства) та «автоматизацію» сільського господарства. Цей період сприяє розвитку нових продуктивних сил на основі високотехнологічних та наукомістких процесів виробництва [13]. Що стосується «реіндустріалізації», то це явище поширено в різних країнах, і в Україні, зокрема; воно передбачає реконструкцію як промислових об'єктів, так і депресивних господарських територій, які тимчасово втратили свої виробничі функції.

Узагальнюючи наведені типологічно-понятійні визначення, критерії оцінки типологічних характеристик регіонів, результати експертної оцінки рейтингу інвестиційної привабливості регіонів, можна вважати всебічно обґрунтованою категорію «індустріальних регіонів» України за такими основними чинниками – рівнем індустріалізації та урбанізації, а також показниками інвестиційної привабливості та питомої ваги валового внутрішнього продукту (ВВП).

Можна стверджувати, що в історичній ретроспективі вже було закладено певні основи типології регіональних територіальних об'єктів з огляду на рівень їх індустріалізації та урбанізації. Так, у своїй праці «Планировка и застройка городов Украины» А.І. Станіславський наголошує на тому факті, що у період 20-30-х років ХХ ст. було започатковано розвиток промисловості, шахт та заводів, в першу чергу, в умовах Донбасу та Криворіжжя, металургії у Придніпров'ї та машинобудування на Харківщині. В зв'язку з цим вже на тому історичному етапі було закладено основи формування «індустріальних регіонів». Одночасно розвиток кількості міст та збільшення чисельності міського населення в цих регіонах стали наслідком не тільки успішної індустріалізації народного господарства України, але й початком нових містобудівних процесів та формування систем розселення, «урбанізації» територій. Так, наприклад, за станом на 1969 р. порівняльні показники урбанізації найбільш індустріально розвинених регіонів України становили значення (табл.2) [5].

Таблиця 2

Склад регіонів в залежності від значення основних містобудівних показників
(за А.І. Станіславським)

Найменування регіонів формування великих систем розселення	Величина території		Ступінь урбанізації, %	Щільність населення, чол./кв.км	Кількість міст
	Тис. кв.км	%			
Донецька	53,2	9	87	145,2	83
Дніпропетровська	83,7	14	66	75,1	42
Харківська	84,0	14	54	70,3	42
Київська	111,7	18	46	71,1	52
Вінницька	55,2	9	25	83,1	29
Львівська	102,6	17	34	76,6	91
Одеська	86,3	14	53	50,9	28
Кримська	27,0	5	64	62,1	14

Спираючись на дані, наведені у вищезгаданій роботі А.І. Станіславського, можна було визначити регіональні особливості промислового розвитку різних областей України, ступені їх урбанізації, концентрації поселень та міського населення, що створило у свій час передумови формування регіональних та локальних систем розселення на базі територіально-виробничих та обслуговуючих комплексів, в межах яких передбачалось кооперування та комбінування об'єктів промислового виробництва, створення тісних виробничих взаємовідносин, розвиток міграційних процесів, культурних зв'язків та рекреаційних потоків.

На основі проведеного аналізу, за результатами експертного оцінювання та визначення «інтегрального рейтингового балу», встановлення показників найвищого рівня виробничо-економічного розвитку стало можливим сформулювати поняття «індустріальний регіон». *Індустріальний регіон* – це адміністративно-територіальна одиниця (область), яка має одні із найвищих показників економічного розвитку (ВВП – за сукупністю продуктивних галузей господарства), ступеня урбанізації території, показників щільності населення та населених місць (забудови), а також рейтингової оцінки інвестиційної привабливості.

Таким чином, підсумовуючи попередні дослідження з врахуванням сучасного стану регіонів, їх особливостей та містобудівних показників, в Україні можуть бути виділені такі індустріальні регіони: Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Запорізька області та м.Київ, а також наближені до них Луганська, Львівська, Одеська області та АР Крим. (рис.2).

Рис. 2. Схема розташування індустріальних регіонів України

Процеси індустріалізації в різних країнах світу, в тому числі і в Україні, мали подібні алгоритми розвитку і невідворотність цього явища як результату глобального прогресу. У роботі В.І. Вершиніна «Еволюція архітектури промислових споруд» наведено ретроспективний аналіз розвитку об'єктів промисловості і виділено чотири історичних етапи: доіндустріальний етап (XVI до 1760 рр. – аграрно-ремісничче та мануфактурне виробництво); етап становлення індустрії (1760-1910 рр. – промислова революція, технічні винаходи, перехід від ручного до машинного виробництва); індустріальний етап (1910-1970 рр. – широкий розвиток промисловості, машинного виробництва, промислової архітектури, науково-технічна революція); постіндустріальний етап (1970 до теперішнього часу – розвиток виробництва на основі енергозберігаючих технологій, автоматизації процесів, впровадження комп'ютеризації та електронних засобів телекомунікації) [3].

Всі ці еволюційні перетворення відповідно до визначених етапів стосуються переважно історичного розвитку об'єктів виробництва (будівель, споруд, їх комплексів) з містобудівних позицій на нинішній час в рамках розміщення їх на конкретних територіях – в залежності від питомої ваги цих об'єктів у структурі господарських галузей, рівня урбанізації території, щільності населення та матеріальних елементів (поселень, ліній комунікацій) – ці поетапні перетворення «інтегруються» в узагальненому понятті «індустріальний» (місто, район, регіон, країна).

Починаючи з історичного розвитку промисловості, створення зон та кварталів фабрично-заводської забудови у межах міст, промислових районів та вузлів з системою транспортних комунікацій на околицях та за межами міст, формування своєрідних «індустріальних бар'єрів», відбувається становлення містобудівних основ розміщення промислово-виробничих об'єктів та виникнення гострої проблеми пошуку оптимальних взаємозв'язків в системі «промисловість–місто», а в широкому розумінні «індустріалізація–урбанізація».

Цим питанням було присвячено праці закордонних вчених: теоретичні роботи Ж.-Ж. Руссо, Ш. Фур'є, Н. Леду, Ш. Годена, Є. Говарда, Т. Гарньє, Р. Оуена, які стосувались створення соціально орієнтованих міст; планування «взірцевого індустріального міста»; формування «гармонійного середовища» сільськогосподарсько-робітничого містечка при фабрично-промислому комплексі; будівництва «орамілістера» – багатоповерхового житлового комплексу для робітників, пов'язаного з заводським комплексом; планувальної організації «ідеального міста-сада» та системи таких міст з об'єктами нешкідливого виробництва, що стало прообразом розвитку групових форм розселення; проектування «малого індустріального міста» на основі чіткого функціонального зонування з дотриманням вимог як промислового, так і житлово-цивільного будівництва з орієнтацією на майбутній містобудівний розвиток [3].

Окремі питання індустріального розвитку населених пунктів, зокрема від промислових об'єктів до промислово-виробничих районів, досліджувались і в Україні такими вченими, як О.Я. Хорхот, Г.Й. Фільваров, С.М. Проценко, В.І. Вершинін, І.О. Горленко, В.М. Христофоров; значний внесок у вивчення цієї проблеми внесли відомі російські вчені Є.Б. Алаєв, Ю.М. Бочаров, В.М. Білоусов, О.І. Кібальчич та інші.

Висновки. Теоретичне узагальнення науково-дослідних робіт дало можливість визначити головні напрямки індустріальної еволюції територій не тільки в їх ретроспективі, але й в основних містобудівних принципах їх перспективного розвитку, які передбачають:

- формування «багатогалузевого індустріального комплексу» з різних секторів економіки (промисловість, агровиробництво, будівництво, туризм, нанотехнології тощо), що забезпечують високий сукупний показник ВВП;
- створення «промислово-виробничих зон і районів» та «промислових вузлів» з відповідною інженерно-технічною інфраструктурою як комплексних територіальних елементів регіонів;
- угруповання «окремих підприємств» без розвинутої зовнішньої інженерно-технічної інфраструктури, які є складовими міського середовища;
- концентрацію об'єктів «шкідливого» багатогалузевого виробництва шляхом створення спеціальних районів, призначених для розміщення режимних підприємств;
- децентралізацію «екологічно безпечних» інноваційних підприємств (комп'ютерних, телекомунікацій, бізнес-менеджменту тощо), створення технопарків, технополісів, екотехнополісів;
- збереження «промислової спадщини», яка складається з об'єктів, споруд, ландшафтів та їх комплексів, механізмів та обладнання, яка має зв'язок з культурним і природним міським та регіональним середовищем;
- створення «санітарно-захисних зон» із включенням їх в єдину систему озеленених територій (міських, позаміських, міжпоселенських) тощо.

Серед цих містобудівних принципів одним із найбільш важливих є формування мережі туристично-рекреаційних об'єктів на території індустріальних регіонів, які виконують одночасно соціальну (оздоровлення населення), економічну (регіональні інвестиції) та екологічну (охорона довкілля) функції і є складними інтегрованими системами, які потребують предметного наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконь Ю.М. Регіональне планування (теорія і практика) / за ред. І.О. Фоміна. – К.: Логос, 2003.
2. Білоконь Ю.М. Типологія містобудівних об'єктів / за ред. І.О. Фоміна. – К.: Логос, 2001. ISBN 966-95923-1-3.
3. Вершинин В.И. Эволюция архитектуры промышленных сооружений. – Одесса: Астропринт, 2006. ISBN-966-318-473-6.

4. *Панченко Т.Ф.* Туристичне середовище: архітектура, природа і інфраструктура: [монографія] / Т.Ф. Панченко. – К: Логос, 2009: іл. ISBN 978-966-171-081-7.
5. *Станиславский А.И.* Планировка и настройка городов Украины. – К: Будівельник, 1971.
6. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / за ред. перекладу В.І. Олещенко, 2007.
7. *Данилишин Б.М., Клиновий Д.В., Пена Т.В.* Развитие продуктивных сил і регіональна економіка: навчальний посібник / за наук.ред.Б.М.Данілішина. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. ISBN 978-966-340-235-2.
8. *Пантюхіна О.Ю.* Принципи та методи формування приморських територіальних систем туризму (на прикладі Північно-Західного Причорномор'я): автореф. дис. ... канд. арх. -18.00.04 / О.Ю. Пантюхіна; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт.-К., 2012.
9. Industry [Електронний ресурс] // Dictionary.com – термінологічний словник. – <http://dictionary.reference.com/browse/industry?s=t>.
10. Industry [Електронний ресурс] // British dictionary definitions for industry – <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/industry?q=Industry>.
11. *Богорад О.Д., Невелєв О.М., Падалка В.М., Підмогильний М.В.* Регіональна економіка: словник-довідник / за ред. М.В. Підмогильного. – Київ, 2004.
12. Індустрія [Електронний ресурс]. – <https://ru.wikipedia.org/wiki/Индустрия>.
13. *Губанов С.С.* Неоиндустриализация плюс вертикальная интеграция [Електронний ресурс]. – // Экономический портал. – <http://institutiones.com/general/1129-neo-industrializaciya.html>.

УДК 72.0.17.9 doi: 10.31650/2519-4208-2019-19-16-23

ВИЗУАЛЬНЫЕ ОПТИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ В АРХИТЕКТУРЕ

Василенко А.Б., д-р. архит., проф., заведующий кафедрой дизайна архитектурной среды
Польщикова Н.В., канд. архит., доцент кафедры дизайна архитектурной среды
Стащенко М.С. ассистент кафедры дизайна архитектурной среды
Заярко В.П., студентка
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В исследовании рассматриваются новаторские архитектурные решения фасадов зданий на территории Украины и за рубежом, с использованием оптических эффектов. Проведен глубокий анализ фасадов архитектурных объектов с использованием оптических эффектов. Подобные проектные предложения можно проектировать как в зеленых зонах, так и в селитебной зоне города. Оптические эффекты придают архитектурным решениям многообразие форм. Описанные оптические иллюзии, использованные в архитектурно-дизайнерской среде, применяли древние греческие и римские зодчие при проектировании архитектурных шедевров. Оптический обман связан с выбором точки восприятия объекта, окружающей среды, освещенности. При корректировке оптического искажения архитектор использует поправочные коэффициенты еще на стадии предпроектного решения. Зодчие умышленно искажали геометрию проектируемого здания (пропорции, вертикаль, горизонталь, контуры). На протяжении многих тысячелетий зрительные иллюзии используются для создания положительных и отрицательных пространственных оптических эффектов.

Ключевые слова: зрительные оптические эффекты, визуальное восприятие, иллюзия, архитектурная среда, зрительные иллюзии.